

Основні етапи розвитку обліку в казначейській системі України

Досліджено вплив останніх законодавчих змін у сфері державного управління на розвиток обліку в казначейській системі України. Визначено роль та місце Державного казначейства України – повноважного учасника бюджетного процесу в сфері державного управління та проведено аналіз 15-ї річниці діяльності Державного казначейства України. Доведено необхідність подальшого удосконалення бюджетного законодавства України, що має позитивний вплив на підвищення ефективності функціонування бухгалтерського обліку державних активів в Україні.

Исследовано влияние последних законодательных изменений в сфере государственного управления на развитие учета в казначейской системе Украины. Определены роль и место Государственного казначейства Украины – участника бюджетного процесса в сфере государственного управления и проведен анализ 15-летней деятельности Государственного казначейства Украины. Доказана необходимость дальнейшего усовершенствования бюджетного законодательства Украины, что имеет позитивное влияние на повышение эффективности функционирования бухгалтерского учета государственных активов в Украине.

The research of law's changes in sphere of the government management on the development of the accounting in the treasury system of Ukraine. Also, the article is devoted to the role and place of the Government treasury in Ukraine – as the main participant of the budget process in sphere of the government management and the analyses of the 15-year's activities of the Government treasury in Ukraine have been done. Proven the necessity of the improving of accounting records, that has the influence on the progress of the accounting of government's assets in Ukraine.

Актуальність теми полягає в тому, що питання розвитку обліку в казначейській системі України та реалізація політики органів Державного казначейства України у сфері державних фінансів за умов функціонування ринкової економіки посідають важливе місце у процесі регулювання економічного розвитку держави. Світовий досвід переконує, що найдоцільніше організаційно зосередити функції, що пов'язані з бухгалтерським обліком виконання державного бюджету в системі органів Державного казначейства України, які мають стати «головним бухгалтером» країни. Це особливо актуально для країн з перехідною економікою, для яких характерна відносно нестабільна бюджетна ситуація і які потребують концентрації ресурсів в єдиній системі. З цією метою в Україні при Міністерстві фінансів України діє організаційна структура – Державне казначейство України, однією з основних функцій якого є ведення бухгалтерського обліку виконання державного бюджету.

Постановка проблеми визначається тим, що до теперішнього часу недостатньо досліджено теоретичні аспекти розвитку бухгалтерського обліку виконання державного бюджету органами Державного казначейства України. Не в повній мірі розроблені на теоретичному рівні методологічні питання відображення в обліку операцій з виконання бюджету, що призводить до суттєвого відставання облікової теорії від практики. За оцінками експертів, розвиток бухгалтерського обліку в казначейській системі України недоцільно спрямовувати на копіювання зарубіжного досвіду із зазначених питань, оскільки удосконалення вітчизняного обліку казначейської системи України дасть змогу забезпечити прозорість виконання державного та місцевого бюджету та сформуванню детальної бази даних, на підставі якої можна скласти звіти про виконання бюджетів України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Основні проблемні питання розвитку обліку в казначейській системі України розглядаються в публікаціях науковців та практиків, таких як О.В. Барановська, І.К. Дрозд, Т.Г. Мельник, С.В. Свірко, Н.І. Сушко, Н.І. Рубан, О.О. Чечуліна та інші. Сьогодні вони активно шукають напрями для вирішення проблем щодо розвитку обліку в бюджетній системі України в умовах їх реформування, але при цьому існує багато дискусій щодо подальшого удосконалення казначейської системи в Україні в контексті довгострокового прогнозування та шляхів визначення її пріоритетів.

Метою статті є дослідження розвитку обліку в казначейській системі України за основними етапами з урахуванням законодавчих змін до Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актів та аналіз виконання функцій Державним казначейством України для визначення напрямів подальшого удосконалення казначейської системи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Бухгалтерський облік у секторі державного управління становить важливий елемент інфраструктури ринкової економіки, оскільки надає інформацію, яка необхідна для прийняття господарських рішень у приватному секторі та політичних рішень – у державному. В Україні існуюча нормативно-правова база забезпечує ведення бухгалтерського обліку про виконання державного та місцевих бюджету та здійснення обліку установами, організаціями та іншими юридичними особами усіх форм власності, які отримують кошти державного та місцевого бюджету [5, с. 1–2].

Заступник голови Державної контрольно-ревізійної служби України О.О. Чечуліна у своїй публікації «Розвиток бухгалтерської професії як важливий чинник подолання економічної кризи» обґрунтувала результати практичної діяльності Державного казначейства України у галузі бухгалтерського обліку

ку та звітності шляхом виділення досягнень у секторі державного управління України за період з 1995 по 2009 рік.

Розроблення і постійне удосконалення нормативної бази з ведення бухгалтерського обліку та звітності:

- за методом нарахування – для розпорядників бюджетних коштів по виконанню їх кошторисів;

- за касовим методом з елементами нарахування – для органів Державного казначейства України як учасника системи електронних платежів Національного банку України по виконанню державного та місцевих бюджетів [6, с. 3–5].

На цьому етапі передумовами реформування обліку казначейської системи в Україні:

- необхідність отримання прозорої та достовірної інформації, яка б відповідала вимогам міжнародних стандартів, про активи і зобов'язання держави;

- необхідність структуризації інформації для автоматизації облікових процесів;

- необхідність уніфікації підходів та вимог до організації бухгалтерських служб;

- необхідність підвищення статусу головного бухгалтера та посилення ролі бухгалтерських служб.

Вчені одностайно у своїх роботах називають проблеми реформування обліку казначейської системи в Україні:

- дублювання функцій та отримання різних результатів за аналогічними операціями розпорядників бюджетних коштів та органів Державного казначейства України;

- відсутність єдності підходів до організації бухгалтерського обліку та звітності у секторі державного управління, вибору програмного забезпечення;

- нівелювання посади головного бухгалтера.

С.І. Харченко та Н.І. Сушко за підсумками 15-річної діяльності Державного казначейства України виокремили основні етапи розвитку обліку в казначейській системі України, в основі яких лежать особливості становлення облікової системи в Україні:

I етап (1995–1997). За цей період було створено організаційну структуру органів Державного казначейства та забезпечено їх ефективну діяльність, а також сформовано казначейську систему виконання державного бюджету за видатками: на кінець року через органи Державного казначейства здійснено 45% операцій з виконання державного бюджету.

II етап (1998–2000). У цей період відбулося переведення на казначейську систему виконання державного бюджету всіх міністерств та відомств. Запроваджено нову бюджетну класифікацію, План рахунків обліку виконання державного та місцевих бюджетів, переведено на казначейське обслуговування позабюджетних коштів бюджетних установ. У 1998 році Державному казначейству України надано статус учасника Системи електронних платежів Національного банку України. У 2000 році відбулася консолідація всіх коштів державного бюджету на рахунках казначейства у Національному банку України.

III етап (2001–2004). На цьому етапі запроваджено облік зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах

Державного казначейства України, відбулося переведення в систему органів Державного казначейства коштів державних цільових фондів – Фонду державного страхування на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, Фонду соціального страхування на випадок втрати працездатності. Запроваджено єдине програмне забезпечення автоматизованої системи «Казна». В 2003 році проведено перехід на повнофункціональне казначейське обслуговування місцевих бюджетів та централізованої моделі обслуговування єдиного казначейського рахунка.

IV етап (2005–2006). Як експеримент на базі органів Державного казначейства України запроваджено новий механізм обслуговування розпорядників коштів державного бюджету, що передбачив відпрацювання механізму переходу від виділення асигнувань до запровадження зобов'язань розпорядників коштів державного бюджету. За результатами проведеного експерименту, в 2006 році розроблено та поширено на всій території України порядок відображення в обліку операцій з обліку зобов'язань розпорядників коштів в органах Державного казначейства України, а також відкриття асигнувань та здійснення видатків.

V етап (2007–2010). Початок реформування бухгалтерського обліку в сфері державного управління [2, с. 15].

Реформування обліку в державному секторі почалося з формування Кабінетом Міністрів України постанови «Про загальне затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки», найважливішими напрямками якої є:

- модернізація системи бухгалтерського обліку в секторі державного управління;

- удосконалення системи фінансової та бюджетної звітності;

- створення уніфікованої організаційно-інформаційної облікової системи.

У контексті цієї стратегії необхідними передумовами для реформування бухгалтерського обліку в сфері державного управління є необхідність здійснити такі заходи:

- внести зміни до законодавства;

- розробити та забезпечити функціонування національних стандартів бухгалтерського обліку в секторі державного управління;

- створити єдиний план рахунків бухгалтерського обліку в секторі державного управління (поєднання двох планів рахунків), який гармонізований з бюджетною класифікацією;

- запровадити методи нарахування при виконанні бюджету;

- визначити способи оцінки активів, правила нарахування амортизації, порядок відображення в обліку витрат (заборгованості по зобов'язаннях, їх оплати, витрат матеріальних цінностей тощо);

- удосконалити процедури обробки первинних документів і контроль бюджетних даних.

З 1 січня 2011 року набув чинності Бюджетний кодекс України зі змінами згідно із Законом України «Про внесення змін

до Бюджетного кодексу України» від 7 жовтня 2010 року №2592–VI. У зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України внесено зміни до законодавчих актів з метою посилення відповідальності за порушення бюджетного законодавства. Бюджетний кодекс України було розроблено разом з іншими зацікавленими органами державної влади та з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування.

Аналіз ситуації, що фактично склалася в Україні з питань національних стандартів бухгалтерського обліку у секторі державного управління, які узгоджуються з міжнародними стандартами обліку та звітності у державному секторі, свідчить про нагальну необхідність їх розробки. При цьому мають бути враховані норми фінансового законодавства Європейського Союзу щодо ведення обліку виконання бюджету за методом нарахування. Метод нарахування сприяє розширенню управлінських можливостей, надає повну інформацію про державні активи і зобов'язання.

Науковцями та практиками державного обліку запропоновано реалізувати напрями реформування обліку в секторі державного управління шляхом поєднання двох існуючих в Україні планів рахунків з виконання бюджетів і кошторисів бюджетних установ. Використання єдиного плану рахунків органами казначейства, які обслуговують бюджети та розпорядниками коштів цих бюджетів, а також створення на його основі інтегрованого забезпечення, що буде використовуватись всіма учасниками бюджетного процесу, дозволить формувати у режимі реального часу інформацію і про майновий стан держави.

На нашу думку, одним з основних учасників бюджетного процесу на стадії виконання державного та місцевих бюджетів є Державне казначейство України, створення якого зумовлене переходом до ринкових відносин в економіці та реформуванням банківської та фінансової системи. Державне казначейство України є урядовим органом державного управління, що діє у складі Міністерства фінансів України та підпорядковується йому. Розвиток органів Державного казначейства України супроводжувався стрімким розвитком казначейських інформаційних технологій забезпечення облікових процесів. Цей процес передбачає системний підхід до вибору апаратних та програмних рішень щодо

реалізації казначейських технологій і на територіальному, і на центральному рівні.

Висновки

Отже, проведений аналіз розвитку обліку державних фінансів в казначейській системі України за основними етапами з урахуванням законодавчих змін до Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актів дозволяє зробити такі висновки:

- виокремлено ключові етапи розвитку обліку в казначейській системі України та надано їм характеристику;
- кожний новий етап розширення системи бухгалтерського обліку виконання бюджетів сприяє виявленню як позитивних, так і негативних тенденцій розвитку системи Державного казначейства України та механізмів, що ним застосовуються;
- система Державного казначейства України поступово розширювалась та охопила всі операції державного бюджету;
- казначейство почало поширювати свою діяльність на місцеві бюджети і це дало змогу застосовувати єдині правила ведення обліку та звітності, контролю за доходами і видатками як державного, так і місцевих бюджетів;
- Державне казначейство України по суті стало централізованою бухгалтерією держави за всіма операціями, що здійснені у системі Єдиного казначейського рахунку.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 23 грудня 2010 року №2856–VI (2856–17).
2. Державне казначейство України: 15-річчя діяльності // Під редакцією Харченко С.І., Сушко Н.І. – Київ – 2010 рік.
3. Методичний посібник: Організація казначейського обслуговування бюджетів та контролю за дотриманням бюджетного законодавства // Матеріали семінару. – Київ. – 2010 рік.
4. Постанова «Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки», затверджено Кабінетом Міністрів України від 16 січня 2007 р. №34.
5. Сушко Н.І. Реформування обліку виконання державного бюджету // Дисертація: автореферат. – Київ, 2004 р.
6. Чечуліна О.О. Розвиток бухгалтерської професії як важливий чинник подолання економічної кризи. – Київ, 2009 р.